E-Dil

(1) 2013

Okuma Becerileri

Damla Elif TİRYAKİ

Metin Tipleri Bağlamında Okuma Becerisinin Geliştirilmesi

- *Yazının bilimsel içeriğinden yazarı sorumludur.*
- *Bu çalışma referans gösterilmeden kullanılamaz. Referans için aşağıdaki adresi kullanabilirsiniz:*

Tiryaki, D. E. (2013). Metin Tipleri Bağlamında Okuma Becerisinin Geliştirilmesi. *E-Dil Dergisi,* Sayı 1, 76-100.

www.e-dil.net

bilgi@e-dil.net

Metin Tipleri Bağlamında Okuma Becerisinin Geliştirilmesi

Developing Reading SkillsInTheContext Of TextTypes

Özet

Bu çalışma yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde metin tipleri bağlamında okuma becerisinin geliştirilmesine yöneliktir. Okuma eyleminin nesnesi olan metinler belirli ölçütler göz önünde bulundurularak sınıflandırılabilir. Bu çalışmada metinler Günay'ın(2007)yapmış olduğu üçlü sınıflama çerçevesinde ele alınacaktır: metin türü, metin tonu, metin tipi. Çalışmamızda okuma becerisine değinildikten sonra metin kavramı, metin tipleri ve özelliklerine yer verilecektir. Sahip oldukları farklı özellikleri açısından ele alınırsa metin tipleri yabancı dil olarak Türkçe dersleri için okuma becerisini geliştirme, dilbilgisi yapılarını pekiştirme, sözcük öğretme gibi amaçlar için de yararlı birer kaynak olabilir. Yabancı dil olarak Türkçe sınıflarında kullanılan metinlerin tipi ve öğreniciye bu metin tiplerinin kimi özelliklerinin sezdirilmesi metnin anlaşılabilirliğini arttırabilir. Bu bağlamda baktığımızda çalışmamızda söyleşimsel metin tipi içine giren röportaj metni Avrupa Ortak Başvuru Metni (AOBM) Genel Dil Düzeyleri ölçütleri göz önüne alınarak B1 dil düzeyine uygun bir ders gereci olarak hazırlanacaktır. Bu nedenle metin tipleri açıklandıktan sonra söyleşimsel metin tipleri daha ayrıntılı olarak ele alınacak ve sonrasında B1 düzeyi dil öğrenicisinin hangi dilsel yeterliliklere sahip olduğuna bakılacak ve hazırlanan ders gereci okuma öncesi-okuma sırası-okuma sonrası etkinlikler, hedeflenen sözcük ve dilbilgisi yapıları ve geliştirilmesi hedeflenen beceriler açısından incelenecektir.

Anahtar Sözcükler:Yabancı dil olarak Türkçe, Türkçe öğretimi, okuma becerisi, metin tipleri,söyleşimsel metin tipi, röportaj metni.

Abstract

This study is an attempt towards developing reading skills in teaching Turkish as a foreign language in the context of text types. Texts which are the subject of reading activities can be classified by considering particular criteria. In this study, texts have been discussed in three classes in the framework of classification by Günay (2007). In our study, after definition of reading skills, the concepts of "text" and "text types" havebeen explained. If it is discussed in terms of their different features, text types can be useful resources on teaching vocabulary, reinforcing grammar and developing reading skills in Turkish as a foreign language lessons. With the implication of different text types and their features can enhance intelligibility of texts in stated lessons. In this context, we will prepare an interview text which is in dialogic text type as a lesson material on B1 level by considering common reference levels in Common European Framework of References for languages (CEFR). According to this context, a sample text which is based on an interview was prepared and it has been developed as a material in the framework of dialogic text type.Therefore, after the explanation of text types, dialogic text type will be discussed in a more detailed way. In addition to these, it will be discussed which linguistic competence should a B1 language learner have. The analysis will be taken in terms of activities that are defined in as pre-reading, while-reading and post-reading. Finally, the grammar of the sample unit, the activities in it and the skills which are aimed to be developed will be discussed properly.

Key Words:Turkish as a foreign language, teaching Turkish, reading skills, text types, dialogic text type, dialogic text.

Giriş

Çok yönlü ve çok boyutlu niteliğe sahip olan okuma becerisinin öğretimi yabancı dil öğretiminde diğer becerilerin gelişimini olumlu yönde etkilediği için öncelik kazanmaktadır (Şahin, 2010: 65). Diğer dil becerilerine katkısı nedeniyle de okuma becerisi, yabancı dil öğretiminde oldukça önemli yere sahiptir.

Okuma becerisi üzerine yapılan ilk araştırmalar 1970 yıllına kadar bazı çocukların neden okuyamadığına çözümler aramak için geliştirilmiştir. Daha sonra KennethGoodman'ın (1970) "Reading: A PsycholinguisticGuessing Game" adlı makalesi ve izleyen diğer çalışmalarla birlikte ikinci dil uzmanları, ikinci dilde okuma eğitbilimine dönük farklı konu ve soruları ele almaya başlamıştır (Brown, 2000 : 298).

Yabancı dilde okuma, anadilde okuma sürecinden daha farklıdır. Yabancı dil okuyucusu öğrenme sürecinin başında anadil okuyucularının sahip olduğu aynı dilsel kaynaklara sahip değildir; anadil okuyucularının kendi dillerinde okurken kullandıkları tüm toplumsal ve kültürel bilgi tabanını ve "dünyanın nasıl işlediği"neilişkin varsayılan tüm artalan bilgisini paylaşmamaktadır. Bunlara ek olarak yabancı dili öğrenme amaçlarındaki farklılıklar, anadillerinin yabancı dille arasındaki farklılıklar gibi yabancı dil okuyucusunun bireysel farklılıkları da yabancı dilde okuma süreçlerini etkilemektedir (Carrell ve Grabe, 2001;*Aktaran* Kaili, 2010:5). Yabancı dil sınıflarında tüm bu etmenler göz önünde bulundurularak okuma metinleri okuyucuya sunulmalıdır.

Bu çalışmanın amacı da yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde öğrenicinin okuma sürecini etkin duruma getirmek ve geliştirmesine yardımcı olmaktır. Çalışmada okuma becerisi metin tipleri bağlamında değerlendirilecektir. Öncelikle okuma becerisi konusunda açıklamalar yapılacak, daha sonra metin kavramı ve metin tiplerine ilişkin bilgi verilecektir. Son olarak da Avrupa Ortak Başvuru Metni (AOBM) Genel Dil Düzeyleri ölçütlerine göre B1 düzeyindeki bir yabancı dil olarak Türkçe dersinde uygulanmak üzere seçilen bir röportaj metni ders gereci olarak hazırlanıp açıklanacaktır.

Okuma Becerisi

Dilde dört temel beceri vardır: Okuma, yazma, dinleme, konuşma. Kaili (2010:2) bu dört temel becerinin iki değiştirgen yoluyla birbirleriyle bağlantılı olduğunu söyler:

- İletişim biçimi: sözlü ve yazılı.
- İletişimin yönü: mesajı / dili anlama ya da üretme.

Bu açıdan bakıldığında okuma becerisi iletişim biçimi bakımından yazılı, iletişimin yönü bakımından ise mesajı/dili anlamaya yönelik bir beceridir. Ancak bu beceri diğer becerileri (yazma, konuşma, dinleme) doğrudan etkiler ve en iyi şekilde yazma, dinleme ve konuşma etkinlikleri ile bağlantılı olarak geliştirilir (Brown, 2000 : 298). Bu becerinin nasıl tanımlandığına baktığımızda şu tanımlarla karşılaşırız:

Okuma, en basit anlamı ile dilsel olarak kodlanmış yazılı bilgiyi algılama ve yorumlama sürecidir (Urquart ve Weir, 1998;*Aktaran* Kaili, 2010:4). Okuma sürecindeki en önemli olgulardan ilki sözcüklerin okuyucu tarafından algılanması ve tanımlanmasıdır. Okuyucu, öncelikle, sözcüğün görsel görüntüsü ile uzun süreli bellekte depolanmış bildirimsel bilgideki temsilini eşleştirerek tek tek sözcükleri çözümler. Bu çözümleme süreci sözlüksel erişimdir. Sözlüksel erişimde kısa süreli bellekteki sözcüklerle tek tek sözcüklerin anlamlarını tanımlamamızı sağlayan uzun süreli bellekteki bilgilerin eşleştirilebilmesi önemlidir (Day ve Bradford, 1998; *Aktaran* Kaili, 2010:4).

Okuma, yazılı olarak karşımıza çıkan işaretleri, sözdizimsel yapıya göre sıralanmış sembolleri, simgeleri göz, duyu ve konuşma organlarının yardımıyla seslendirme olayıdır (Kuzu, 1999: 8). Ancak okuma yalnızca seslendirme olayı değil; anlama ile de ilgilidir. Okuma becerisindeki en önemli olgusu olan anlama, sözcükleri, tümceleri ve sonuç olarak tüm metni anlamlandırma sürecidir (Kaili, 2010: 4).

Günay'a göre (2007:15)okuma, okuyucunun alıcı karşısında yaptığı düşünsel bir etkinliktir. Dar anlamda okuma, yazılı bir metnin şifresini, grafiksel olarak kodlanmış bir bildirinin kodunu çözmekken; geniş anlamda okuma yazınsal bir metni yorumlamak demektir. Okuma, hangi yapıda, biçimde ya da durumda olursa olsun kendi bağlamı ve tutarlığı içindeki bir metinde sözcüklerin ya da tümcelerin bir arada bulunmasıyla oluşan anlamı keşfetmek ve ortaya koymak için göstergeler dizgesini gözlemlemek; dizgeleri birbirleriyle ilişkilendirerek sözcük anlamının ötesinde bir anlam bulmak yani anlamlandırmaktır.

Demirel (2010:109) ise okuma becerisini şu şekilde tanımlamıştır: "Okuma, bilişsel davranışlarla psikomotor becerilerin ortak çalışmasıyla yazılı sembollerden anlam çıkarma etkinliğidir. Okuma işi gözlerin ve ses organlarının çeşitli hareketlerini ve zihnin yazılı sembolleri anlamasıyla oluşur."

Öncesinde edilgen bir süreç olarak ele alınan okuma becerisi, okuyucunun yazar tarafından kodlanan iletiyi çözmesi anlamına gelmekteydi. Son yıllarda ise okuma edilgen bir beceri olmaktan çıkmış etkileşimli bir süreç olarak görülmeye başlanmıştır. Gerhald'e göre

okuma algısal bir beceridir ancak edilgen bir beceri değildir, metnin okunması ve anlamlandırılmasında okuyucu, etken bir roldedir. Çünkü okuyucu, okuma sırasında bir takım varsayımlar oluşturur, bunları test eder, bu da okuyucuyu etken kılar (*Aktaran* Kuzu, 1999: 17). Okuma sırasında okuyucunun ön bilgileri harekete geçirilir, bilinenlerle bağlantı kurularak bilinmeyen öğrenilir. Okuma edilgen değil etken bir beceridir.

Okuma öğretiminin amacı öğrenicilerin ilgi, yetenek ve yabancı dil düzeylerine göre farklılık gösterilebilir. Okumanın:

a.Sesletim eğitiminde,

b. Sözcük dağarcığının genişletilmesinde,

c. Dilbilgisi yapılarının pekiştirilmesinde,

ç. Okuma becerisi kazandırmada,

d. Metinleri okuyarak anlatım gücünü geliştirmede,

e. Kültürler arası bildirişimi kurmada,

f. Yorum yapmada

rolü ve etkisi oldukça büyüktür. Bu amaçlarla bu beceri yabancı dil sınıflarında öncelik kazanmaktadır.

Yabancı dil sınıflarındaki önemine değindiğimiz okuma etkinliği metinler üzerinden gerçekleşmektedir. Metinler, sahip oldukları özellikleri ve seçimleri ile yabancı dil öğretiminde kullanılan önemli ders gereçleridir. Çalışmamızı metin kavramı ve sınıflandırmaları ile sürdürelim.

Metin Kavramı

Okuma becerisinin nesnesi, okumaya konu olan, anlatımsal bir bütünlüğü bulunan sözcelerin oluşturduğu somut bir varlık, dilsel bir ürün olan metin, tipi ne olursa olsun belli bir okuyucuya seslenir. Farklı araştırmacılar metni farklı biçimlerde tanımlamışlardır. İşeri'ye göre (1998:9) anlamsal ve anlatımsal bütünlük taşıyan bir tümce, bir paragraf, bir kitap ya da kitabın herhangi bir bölümü, kısacası yazılı olan her şey metin olarak değerlendirilebilir.

Günay'a göre (2007:44) "Metin belirli bir bildirişim bağlamında bir ya da birden çok kişi tarafından sözlü ya da yazılı olarak üretilen bir dil dizgesi bütünüdür." Dilsel açıdan metin, birbirini izleyen sıralı anlamlı bütünler oluşturan tümceler dizinidir. Bu diziliş

rastlantısal bir durum olmamakla birlikte verici tarafından bilinçli olarak belli bir mantık sırasına göre dilbilgisel ulamlara ve metnin işleyişine göre yapılmıştır (Günay, 2007: 44).

Metin, yalnız art arda eklemlenmiş tümceler zinciri değil dil içindeki sayısız iletişim biçimlerinden biridir (Göktürk, 1997: 136). Metni tek başına değil de bir dildeki bütün metin tipleri arasında, içinde yer aldığı öbekte görmek önemlidir. Değişik iletişim biçimlerini, metin tipleri olarak ayırmak ayrı ulamlar altına almak yararlı olabilir. Bu çalışmada incelenecek metin sınıflandırmasında Günay (2007) sınıflandırması temel alınacaktır. Günay'a göre (2007:216) metinleri sınıflandırmak için genel olarak üç ölçüt kullanılır: *Metin tonu, metin tipi, metin türü.* Ancak bu özellikler her metinde çok belirgin olarak bulunmayabilir. Bunun yanında aynı metin içinde tür, tip ya da ton olarak bir ya da daha fazla özellik bulunabilir.

Metin tonu, metnin okuyucuda bıraktığı etki ile ilgilidir. Günay (2007:219) metin tonunu belli bir konuyu ele alma biçimi içinde, vericinin duygularını, niyetlerini, duyarlılıklarını belirten öğelerin bütünü olarak tanımlamaktadır ve bu tür duyguların anlatımını da *öğretici, esenlikli, içsel, dokunaklı, dramatik, ağlatısal, destansı, düşlemsel, kalem kavgasına yatkın* ya da *gülünç* biçimlerde olabildiğini belirtmektedir.

Metin türü daha çok yazınla ilgilidir. Günay 'a göre (2007: 357) metin türü kişideki beğeni, alışkanlıklar ve halkın genel beklentisi ile ilgili bir tanımlamadır ve metin türlerini belirleme, genel ulamlar ortaya konularak yapılmaktadır. Bir metin türü ait olduğu ulamın genel özelliklerini belirtir. Günay (2007:359-382) en ayrıntılı sınıflandırmayı yaparak 12 metin türünden bahsetmiştir: *Özyaşamöyküselmetin türü* (itiraflar, günceler, anılar ve kişi betimceleri),*öğreticimetin türü*(deneme, tarih yazarlığı, özyaşamöyküsü, kıssadan hisse, yazın eleştirisi),*içsel metin türü* (şiir, şarkı ve destan…),*mektup metin türü*(sanat ve yazın içerikli mektuplar, hiciv ve eleştiri içeren mektuplar, mektup-romanlar ve açık mektup),*aytamlıkla ilgili metin türü*(övgü, davet, sorgulama), *polemik metin türü* (eleştiren yargılar, her türlü yergi içerikli anlatımlar…)*, olağanüstü ve düşlemsel metin türü*(masallar, korku romanları, düşleme dayalı romanlar, bilim kurgu anlatımları…) *destansı metin türü* (destanlar, tarihsel anlatılar, kahramanlık öykü ve romanlar), *romanesk metin türü* (masallar, söylence, kısa öykü ve her türlü biçimi ile romanlar), *ağlatısal metin türü*, *gülmece metin türü* (güldürüler, kısa oyunlar, skeçler, parodiler…), *dramatik metin türü.*

Metin tipi ise metnin düzenlenişiyle ilgilidir. Günay(2007: 230) metin tonunun okuyucuda etki yaratmaya yönelik olduğunu belirtirken; metin tipinde metnin genel özellikleriyle ilgili olarak okuyucunun yapabileceği bir sınıflandırmadan söz etmiştir. Bu çalışmada da metin tipleri bağlamında okuma becerisinin geliştirilmesi ele alınmış ve bir ders

gereci hazırlanmıştır. Bu nedenle, malzeme önerisine geçmeden önce metin tiplerine daha ayrıntılı değinmek yararlı olacaktır.

Metin Tipleri

Kendimizi yazılı ya da sözlü olarak anlatırken her zaman aynı tür söylemleri kullanmayız. Anlatmak, ikna etmek, kandırmak ya da açıklama aynı söz edimler değildir (Kıran, 2007: 21). İşlevleri farklı olan bu metinleri Günay (2007:231), tip bakımından söylem türüne göre beş grupta toplamıştır: Bildirmek; ***anlatısal, betimleyici, açıklayıcı, önden haber verici***, inandırmak; ***kanıtlayıcı,*** sormak; ***söyleşimsel,*** buyurmak; ***buyurucu***, ikna etmek; ***sözbilimsel***. Bir metin farklı söylem türlerini de içinde bulundurabilir, aynı anda anlatısal, betimleyici ve kanıtlayıcı bölümler içerebilir. Bunlara bazen vericinin yaptığı yorumlar, duyguların dile getirdiği kişisel bölümler ile kişilerin konuşmaları ve aktarılmış söyleşimler de eklenebilir (Kıran, 2007: 21). Günay'a göre (2007) sekiz metin tipi bulunmaktadır. Bu tiplerin nasıl tanımlandığına ve özelliklerine bakalım.

Anlatısal metin tipi; bir kişinin belli bir bakış açısı ile birbiriyle bağlantılı olaylar dizisini bir uzam ve zaman içinde yerleştirerek kurgulandığı metin tipleridir. Her anlatısal yapı için belirlenmiş bazı temel kurallardan ve yapılardan söz edilebilir. Bunlardan biri; her bilgiye ayrıntılı olarak yer verilmemesidir. Bazı eksik bölümlerin, okuyucu tarafından tamamlanması gerekir (Günay, 2007: 231).Bu durum okuyucuların hayal gücünü etken duruma getireceği için onlara üreticilik ve yaratıcılık özelliklerini kazandırabilir.

Betimleyici metin tipi; okuyucuya, onun görmediği bir uzamı, kişiyi ya da nesneyi ayrıntılı olarak tanımlayarak hayal etmesini sağlayan tablo şeklindeki metinlerdir. Anlatıdaki eksiltili durum betimleme içinde de geçerlidir, metinde geçen her nesnenin ayrıntılı betimlemesi yoktur. Betimleyici anlatıma örnek metinler olarak; romanlar, turist rehberleri, kısa öyküler, masallar, eşya dökümü listeleri, romanla ilgili kısa açıklama ya da özet, deneyimlerle ilgili açıklamalar, makaleler, el kitapları, tanıtım amaçlı kataloglar, sözlükler, tarih kitapları, röportaj, bulmaca metinleri, savunma tutanakları, özyaşamöyküleri (Günay, 2007: 241).Betimleyici metin tipleri de yabancı dil olarak Türkçe derslerinde kullanılabilecek kaynaklardır. Düzeye uygun uyarlandığında iyi bir ders gereci olabilirler. Betimleyici metinler öğrenicilerin ayrıntılı tanım yapma becerilerini geliştirebilir.

Sözbilimsel metin tipi; sözcüklerle yapılan her türlü sanatın yer alabileceği, dilsel anlatım inceliklerinin ve belirli dizemlerin kullanılmasını gerektiren metin tipleridir. Anlatıcı duygu yoğunluğu ya da duygu değişimi yaratmak için, dilin sessel özelliklerinden, anlamsal

yapılarından, sözdizimsel düzenlemelerinden, yeni kullanım biçimlerinden, değişik biçimlerdeki sözcüksel, biçimbilimsel, anlambilimsel, sesbilimsel, sözdizimsel, yerel ağızlarla ilgili kullanımına dayalı sapmalardan ve dilsel gösterge ile göndergeleri arasındaki ilişkilerden yararlanır. Sözbilimsel metin tipine örnek olarak, şiir, şarkı, türkü, dua, destanlar, atasözleri, özdeyişler, duvar yazıları, özlü sözler ve sağ sözler verilebilir (Günay, 2007: 285).Sözbilimsel metinlerin sanatlı anlatımları göz önünde bulundurulursa yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde bu metin tiplerine yer verilirken öğrenicinin dil yeterlilik düzeyine oldukça dikkat edilmelidir. Şiir gibi anlamsal, sözdizimsel düzenlemelerin yoğun görüldüğü metinler daha çok orta ve ileri düzeylerde tercih edilebilirken; daha az söz sanatı içeren ayrıca şarkılar gibi müziği ile dersi eğlenceli ve ilgi çekici kılabilecek gereçler de düzeye uygun biçimde başlangıç düzeyinden itibaren öğreniciye verilebilir. Bu metin tipleri öğrenicilere hedef dilde duygularını anlatma yollarını gösterdiği için öğrencinin güdülenmesini arttırabilir.

Kanıtlayıcı metin tipi; değişik tamlamalar, açıklamalar, düşünce biçimleri, karşı çıkma gibi kanıtlamaya yönelik her türlü anlatım biçimiyle örtülü bir metinsel yapıdır. Bu metin tiplerinde var olan iki tezden birini destekleyen kanıtlar açıklanır (Günay, 2007: 324).Kanıtlayıcı metinlere örnek metinler olarak; tartışma, deneme, makale, bilimsel değerlendirme ve yorumlar, ders kitapları, felsefe yazıları, kullanım kılavuzları, iş mektupları ve mesleki mektuplar gibi metinler gösterilebilir (Günay, 2007: 325).

Açıklayıcı ve Bilgilendirici metin tipi; genellikle, bir bilgi isteğine, açık ya da örtük biçimde sorulan bir soruya, karşılaşılan bir soruya yanıt veren metinlerdir (Kıran, 2007 : 50).Aralarında çok fark bulunmasa da değişik açıklayıcı metinlerden yola çıkarak iki farklı tür bilgiden söz edilebilir: Açıklayıcı metin ve bilgilendirici metin. Açıklayıcı metinler, okuyucu tarafından hiç bilinmeyen bilgilerin aktarıldığı metinlerdir; bilgilendirici metinler ise anlayış, kanıt, akıl yürütme, neden-sonuç, ilişki verecek şekilde bir olgu sergilenen metinlerdir (Günay, 2007: 341). Açıklayıcı metinlere; felsefi ve bilimsel metinler, okul ve ders kitapları, eğitime yönelik hazırlanmış kitaplar, başvuru kitapları, deneme gibi örnekler verilebilir (Günay, 2007: 343). Yabancı dil olarak Türkçe derslerinde bu tip metinlerden sözcük öğretme, dilbilgisi yapıları pekiştirme, okuma becerisini geliştirme gibi amaçlarla yararlanılabilir.

Buyurucu (Eğitici/Öğretici) metin tipi; vericinin alıcıya bir şeyler yaptırma isteğini belirten metinlerdir. Bu tip metinlerde alıcıya bir şey buyurmak, bir şey emretmek söz konusudur. Buyurucu metinler alıcının bir şey yapmasını her zaman buyurucu biçimde yapmaz; öneri ve telkin biçiminde de yapabilir (Günay, 2007: 350-351). Buyurucu metinlere

örnek metinler: Yemek tarifleri, kanun ve yönetmelikler, tüzük ve ceza maddeleri, kullanma kılavuzları, uyulması gereken kuralları belirten yazılar, ders kitaplarındaki alıştırma soruları, trafik işretlerinin anlamlarıdır (Günay, 2007: 350). Bu tip metinler içinde belirgin biçimde geçecek dilsel anlatımları ile yabancı dil olarak Türkçe derslerinde dilbilgisi yapılarını pekiştirmeye yardımcı ders gereci olarak kullanılmaya uygun olduğu düşünülmektedir.

Önceden haber verici metin tipi; geleceğe yönelik olarak hazırlanır, verici alıcıyı bazı konularda daha sonra olacak olaylarla ilgili olarak önceden bilgilendirir. Önceden haber verici metinlerde gelecek zaman kullanımının ve olasılık bildiren sözcüklerin (olasıdır, belki) sıkça olduğu görülmektedir. Önceden haber verici metin tipine örnek olarak, kehanette bulunma, fal açma, burç tahmini, meteoroloji bültenleri, bilim kurgu türü anlatımlar gösterilebilir (Günay, 2007: 352-353). Örneğin, bu metinlerden düzeye uyarlanmış fal bakma, meteoroloji bültenleri, burç tahminleri yabancı dil olarak Türkçe derslerinde gelecek zaman işlevi ile {–AcAK} biçimbiriminin pekiştirilmesinde kullanılabilir.

Son dönemde güncel olan ve her alanda çok fazla kullanılan bu tip metinler sanal ortamda oluşturulduğu zaman *üstün metinler* olarak adlandırılmakta ve içerik olarak çalışmamızda belirtilen metin tiplerinden biri olabilmektedir. Geleneksel metinlerle benzerlikleri çok fazla olduğu ve yalnızca metinlere ulaşabilme biçiminde farklılık oluğu için bu metinler bu çalışmada ayrı ulam altında verilmemiştir.

Söyleşimsel Metin Tipi ve Yabancı Dil Olarak Türkçe Derslerinde Kullanılması

Bu çalışmada sunulan örnek ders gereci önerisindesöyleşimsel metin tipi içine giren röportaj metni kullanılacağı için bu metin tipine daha ayrıntılı olarak yer verilecektir.Bu tip metinler karşılıklı konuşmaya dayalı, en az iki kişinin bir arada olmak zorunda olduğu, karşılıklı olarak bilgi alışverişinde bulunulan metinlerdir. Söyleşi (ikiden fazla kişi arasında geçen konuşma), söyleşim (iki kişi arasındaki karşılıklı konuşma), görüşme (bir gazetecinin yayınlamak için bir kişiye yaşamı, projeleri, düşüncelerini sorma aşamasındaki iki kişi arasındaki konuşma) ve röportaj söyleşimsel metin tipinin en belirgin örnekleridir. Bunun yanında romanlar içinde yer alan bölümler, tiyatro metinlerinin bütünü, günlük konuşmada her gün yapılan karşılıklı söyleşi ya da söyleşimler bu türe örnek gösterilebilir (Günay, 2007: 258).

Her anlatıda az ya da çok bulunan söyleşiler, söyleşimler ve iç konuşmalarda bir anlatıcı bulunmaz ve bu anlatımlar kişilerin kendi ağzından doğrudan aktarılır. Hem eylem hem de durumu içeren bir anlatım söz konusudur. Kullanılan dilbilgisel zamanlar daha çok

söylemsel özellikler içeren, sözceleme üretim anını belirten, şimdiki zaman ve şimdiki zamana göre bir zamansal değeri olan geçmiş zaman ve gelecek zaman kullanılabilir. Kişiler söylediklerini doğrudan aktardıkları için birinci ve ikinci tekil adıllarının kullanımına sıkça rastlanılmaktadır. Karşılıklı konuşmadan kaynaklanan bir durum da bu tür anlatımlarda beden dili, jest ve mimiklerin de belirtilmiş olması ve dil dışı davranışların da dilsel anlatıma katılmasıdır. Bu durumda dil dışı davranışların da dilsel anlatımlar gibi metni anlamlandırmada bir işlevi ve amacı vardır (Günay, 2007: 259-269).

Karşılıklı konuşma eyleminden söz ederken çağdaş dilbilimde konuşma söyleminin anlaşılmasında sıklıkla kullanılan bir kavram olan Grice'ın konuşma ilkelerinden söz etmek yararlı olacaktır. Bu ilkeler gündelik konuşmanın etkili ve iletişim değerli olması için uyulması gereken, yazılı olmayan ilkelerdir. Birinci ilke *nitelik* ilkesidir; konuşucuların dürüst olmalarını, yanıltıcı olmamalarını belirtir. Konuşucuların birbirlerine güvenmeleri bakımından bu ilke önemlidir. İkinci ilke *nicelik* ilkesi, konuşucuların ne az, ne de çok, yeteri kadar bilgi sunmalarını vurgular. *Bağıntı* ilkesi de konuşmanın, plansız değil birbiriyle bağıntılı sözcelerden oluşmasını önerir. Son olarak *tarz* ilkesi konuşmanın açık, kısa, belirsizlikten uzak olmasını amaçlar. Bu son derece yalın örneklerin de gösterdiği gibi, sözlü iletişim/ konuşma söylemi, toplumda yerleşik kurallara ve bağlama bağlı olarak anlamlandırılır (Kocaman, 2012). Bu bağlamda bir iletişim ortamında tüm bu ilkeler doğrultusunda karşılıklı konuşma eyleminin gerçekleştiği söylenebilir. Bu durumda bu özellikler göz önünde bulundurulduğunda söyleşimsel metinler dil öğretiminde önemli yere sahip olan konuşma becerisinin okuma becerisi ile birleştirildiği nokta olarak ortaya çıkmaktadır. Karşılıklı konuşma özelliği sergileyen söyleşimsel metin tipi içerisine giren röportaj metinleri bu nedenle etkili bir ders gereci olabilir.

Yukarıda da belirtildiği üzere bu çalışmada birçok metin tipi içine giren ancak temel özelliği karşılıklı konuşmaya dayalı olduğu için başta söyleşimsel metin tipi özelliği gösteren röportaj metinlerinden bir örnek metin yabancı dil olarak Türkçe sınıflarında kullanılmak üzere ders gereci olarak geliştirilmiştir. Röportaj metinleri en az iki kişi arasında karşılıklı konuşma şeklinde gerçekleştirilen sözlü ya da yazılı metinlerdir. Bu metinler, yabancı kültür dünyasının bir yönüyle ilgili bir bilgi ileten, bu yönü tanıtan, yorumlayan metinler olan öğretici metin türüne girmektedir. Bu tür metinlerle çalışmak öğreniciye dilbilgisinin yanı sıra öğrenicinin deneyimlerini arttırmak, farklı bakış açıları kazandırmak, kendi koşullarını hedef dilin konuşulduğu ülkenin koşulları ile karşılaştırmak gibi olanaklar da sağlamaktadır.

Çalışmada röportaj metninin seçilmesindeki amaç, B1 düzeyindeki dil öğrenicisinin konuşma dilini ve karşılıklı iletişim bağlamını görmesini sağlamaktır.

Okuyacağımız metnin hangi metin tipinde yer aldığını bilme, anlayarak okumanın ilk adımı, ilk kuralıdır. Bu nedenle metin tipleri üzerinde önemle durulmalıdır. Çünkü yukarıda da değinildiği gibi farklı tipteki metinler farklı dilsel özellikler sergilemekte, farklı amaçlarla yazılmaktadır. Bu nedenle farklı türden okumaları gerektirir. Yabancı dil sınıflarında da öğreticiler, öğrenicilere bu ayrımın temel dayanaklarını sezdirebilir ve bireye metin tipine göre okuma bilinci yerleştirebilir. Dil öğrenicileri metin tiplerinin özelliklerini göz önüne alıp metinden anlam çıkarmak için hangi stratejiyi kullanacaklarını bilirlerse yabancı dilde daha iyi okuyabilirler. Çalışmanın bağlamı çerçevesinde bir örnek verilirse, bir röportaj metninin karşılıklı konuşma şeklinde gerçekleştiğini bilen öğrenici zihninde metni o bağlamda canlandıracak, metin içindeki dilsel yapıları ve dil anlatımlarını bu çerçevede ele alacaktır. Bu da okuduğu metnin daha anlaşılır olmasına katkı sağlayacaktır. Bu nedenle metin tiplerine göre okuma becerisi kapsamında metinlerin ayırt edici özelliklerinin öğrenicilere hissettirilmesi ve okuma çalışmalarının bu temellere oturtulması başarıyı destekleyebilir. Ayrıca bu metin tipleri içerdikleri dilsel özellikler ve anlatım biçimleri ile derslerdeki öğretilen dilbilgisi yapılarının pekiştirilmesinde, sözcük öğretmede, yorum becerisini geliştirmede, okuma-anla becerisinin geliştirilmesinde yararlı birer ders gereci olabilir.

Bildirişim yetisi ancak doğal bir ortamda geliştirildiğinde başarılı olur. Böyle bir ortamı yaratabilecek metinler ise gerçek yaşamı derse aktaran, dolayısıyla öğrenicinin hedef kültürle doğrudan doğruya karşılaşmasına olanak sağlayan özgün metinlerdir (Tapan, 1989; *Aktaran* Pehlivan, 2007: 27). Yabancı dil olarak Türkçe derslerinde hedef dilbilgisi yapısını içeren oluşturulmuş, yapay metinlerin öğreniciye verilmesindense yukarıda incelenen özgün metin tiplerinin kullanılması önemlidir. Çünkü yabancı dil dersi yalnızca belirli kuralların öğretildiği, düz anlamlı gündelik dil kullanımının kazanıldığı bir ders olmamalıdır. Bu metin tiplerinin kullanıldığı bir ders, dili bütün yönleriyle öğreniciye aktaran ve öğrenicide farklı düşünme ve algılama yetilerinin geliştirilmesine olanak sağlayan bir içerik kazanacaktır. Yabancı dil öğretimi özgün metinlerle desteklenmelidir; ama derslerde işlenecek metinler seçilirken belirli ölçütler uygulanmalıdır. Bu ölçütleri şunlardır(Polat,1993;*Aktaran* Pehlivan, 2007:29):

- Ele alınacak metin, dilbilgisi ve sözcük örüntüsü açısından, öğrenicinin yabancı dil düzeyinin çok üstünde olmamalıdır. Dilsel yapısıyla öğreniciyi zorlayan bir metinle öğrenici arasındaki iletişim olumsuz etkilenir.

- Metin seçiminde, dilsel uygunluğun yanı sıra, konusal uygunluk da önemli bir ölçüttür. Konu öğrenicinin ilgisine, yaşam deneyimine, içinde bulunduğu gerçekliğe uygun olmalıdır.
- Yabancı dilde yazılmış metnin arkasında farklı değerler, farklı yaşam biçimleri vardır. Bu nedenle metinler kültürel farklılıkların işlenmesine yardımcı olur.
- Metin, söylemsel konuşma ve yazma gibi etkinliklere götürecek bir çıkış noktası oluşturabilmelidir.

Dil öğretiminde metinler dil, zihinsel, sosyal ve zihinsel bağımsızlık becerilerini geliştirmek için birer araçtır. Yani metinler öğrenicilere çeşitli becerileri öğretmek için araç olarak kullanılmalı, içindeki bilgilerin öğrenicilere ezberletilmesi yoluna gidilmemelidir. Bir başka anlatımla öğrenicide geliştirilecek beceriler amaçlı olmalı, metinlerden öncelikli olarak öğrenicilerin dinleme, okuma, yazma, konuşma, görsel okuma ve sunu gibi dil becerilerini geliştirmek için yararlanılmalıdır(Güneş, 2013: 623). Metni anlamak için yapılan etkinlikler aynı zaman öğrenicinin zihinsel becerilerini de geliştirebilir. Bu nedenle metni anlama çalışmalarına ağırlık verilmesi gerekebilir.

Uygulama

Çalışmamızda yukarıdaki ölçütler ve metin tipleri özellikleri göz önünde bulundurularak yabancı dil olarak Türkçe dersinde kullanılmak üzere AOBM dil düzeylerine göre B1 düzeyi için hazırlanmış bir röportaj metni sunulacaktır. Bu düzeydeki öğrenici şu yetkinliklere sahiptir: Temelde gündelik ya da mesleğine ilişkin bir dilde kaleme alınmış metinleri anlayabilir. Olaylara ilişkin betimlemeleri, duyguların betimini ve kişisel mektuplarda yer alan dilekleri anlayabilir. Açık ve net yazılmış kanıtlayıcı metinlerdeki ana sonucu bulabilir. Bir metindeki genel neden-sonuç çizgisini ayrıntılarla olmasa da anlayabilir. Bu düzeydeki bir öğrenici şu metinleri anlayabilir: İlgi alanıyla ilgili konularda gerçek bilgi içeren anlaşılır metinler, günlük konularla ilgili metinler; örneğin mektuplar, broşürler ve kısa resmi belgeler, bildiği konularla ilgili basit gazete makaleler ve olay betimlemeler. A1 ve A2 düzeyindeki dil öğrenicisi kısa ve basitleştirilmiş metinlerle meşgul olurken B1 düzeyindeki öğrenici de artık bu anlatımlar yer almamaktadır. A2 düzeyinde kavrama düzlemine çıkan dil öğrenicisi bu basamağı burada pekiştirerek tarama, gözden geçirme, bilgi amaçlı okuma ve metin kurgusunu çözümleme gibi okuma stratejilerini kullanarak uygulama ve sentez aşamasına geçer (Şahin, 2010: 80).

Bu çalışmada kullanılacak röportaj metni Habertürk gazetesinde yayınlanmış olan özgün bir röportaj metninin düzeye uygun uyarlanmış biçimidir. Metnin konusu da güncel konular arasından ilgi çekici bir konu seçilmeye çalışılmış Türkiye'nin ilk yetişkin çizgi dizisi Fırıldak Ailesi'nin yapımcısı ile yapılan bir röportaj metni verilmiştir. Metin, film fragmanı, afişi gibi görsellerle desteklenmiştir. Metinde okuma-anlamlandırma sürecine yardımcı okuma öncesi etkinlikler, okuma sırası etkinlikler ve okuma sonrası etkinlikler düzenlenmiştir. Bu etkinliklerle diğer becerilerin geliştirilmesi de hedeflenmektedir.

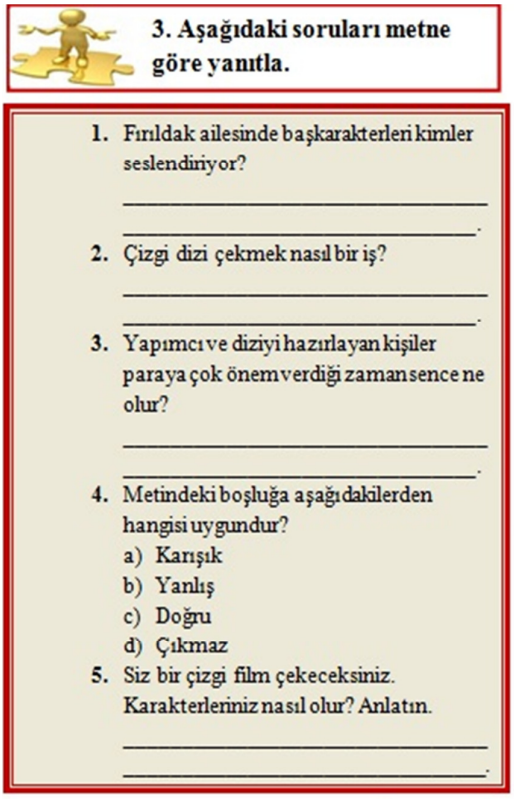
Metin bir günde sınıf içinde öğretmen yönlendirmesiyle işlenecek bir kitap konusu şeklinde hazırlanmıştır. Aynı zamanda metin ile bir dilbilgisi yapısının öğretilmesi de hedeflenmektedir. Hedef dilbilgisi yapısı {–mAlI} biçimbirimi; gereklilik ve plan işlevleri ile öğreniciye verilecektir. Öğrenicilerin bu düzeye gelene kadar "{–mAk} lazım, {-mAk} gerek, …gerekiyor" yapılarını bildikleri varsayılmaktadır. Hazırlanan ders gereci EK 1'de verilmiştir.

Dersin ilk aşamasında okuma öncesi etkinlik olarak öğreniciden görsellere bakıp metnin ne hakkında olabileceğini tahmin etmeleri istenecek, metin tipi hakkında ipuçları verilip öğrenici metine hazırlanacaktır. Bu aşamada öğreniciye verilen 1. soru ve daha sonra okuma sırası etkinliği olarak öğrenicinin metni okurken eylemlerin altını çizmeleri istenecek 2. sorusu ile gerçekleştirilmek istenmiştir:

İlk önce metni okuyan öğrenicilere bir video izletilecek ve öğreniciler metni öğretmen ile birlikte tümceleri anlayarak bir kez daha okuyacak, bilinmeyen sözcükler öğreniciye verilecektir.

Metnin okunmasını, metin ile ilgili okuma alt becerilere yönelik sorular takip etmektedir. Sorular Bloom (1956) tarafından geliştirilen *Zihinsel Beceri Geliştirme Sınıflandırması* (Bilgi, Kavrama, Uygulama, Analiz, Sentez, Değerlendirme) göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır.

Bilgi düzeyindeki, diğer düzeyler için bir temel oluşturan ve okuma alt becerisi 'metinde somut olarak verilen bilgiyi bulma' olarak açıklanabilecek tarama becerisine yönelik soru olarak 1. soru; bilgi düzeyinde edinilen bilginin ezberlenmekten çıkarılıp zihinde işlemlenerek okur tarafından anlamlandırılma düzeyi olan ve algılama, yorumlama açımlama eğitimsel hedeflerini içeren *Kavrama* düzeyindeki soru olarak 2. soru; problem çözme, bilgiyi içselleştirme, bilgiyi farklı bağlamlarda ve/ya da sonuca ulaşmada kullanma eğitimsel hedeflerini içeren *Uygulama* düzeyinde3. soru; derste konu olan bir nesneyi parçalama, nesnenin alt yapısını ortaya çıkarma, nesnenin parçaları arasındaki ilişkiyi bulma eğitimsel hedeflerini içeren *Analiz* düzeyinde4. soru ve anahtar kavramı yaratıcılık ve/ya da üreticilik olan öğrenicinin yepyeni bir ürün oluşturduğu *Sentez* düzeydeki okuma becerisi 'metindeki

bilgiyi yeniden kurgulama', 'metni yeniden oluşturma' gibi okuma ve yazma becerilerini birleştiren beceri düzeyinde 5. soru hazırlanmıştır.

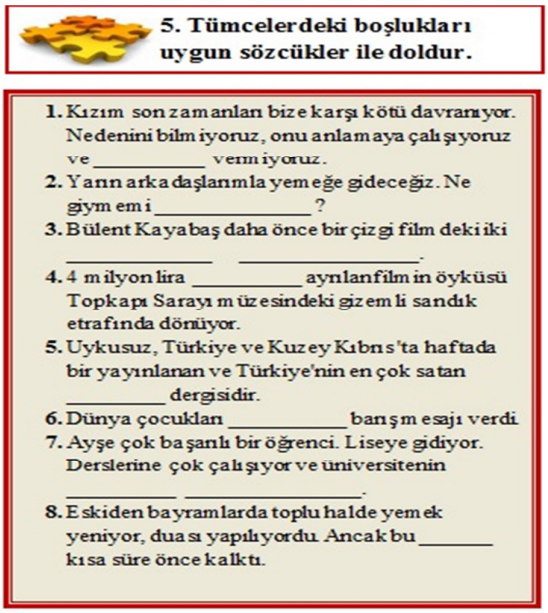
Altı aşamadan oluşan bu sınıflandırmanın son aşaması incelenen nesne üzerinde özgün bir yargı ortaya koyma, yani, derste konu edilen olay, kişi ya da nesne hakkında belli kanıtlara dayanarak özgün fikir geliştirebilmek eğitimsel hedeflerini içeren *Değerlendirme* basamağına ise düzey olarak öğrenicilere uymadığından dolayı atlanmıştır.

Okuma alt becerileri ile ilgili alıştırmanın ardından sözcük alıştırması niteliğindeki 4. alıştırma ile ders devam edecektir. Bu alıştırmada öğreniciye öğretilmesi hedeflenen sözcükler ile tanımları verilmiştir. Öğrenicilerden tanımlar ile sözcükleri doğru bir şekilde eşleştirmeleri istenecektir.

4. Sözcükleri metinden bul ve tanımları ile eşleştir.

gelenek	**a)** Bir sorunu çözmek üzere bir şey tavsiye etmek.
(bir şeyi)seslendir-	**b)** Dünya çapında, dünya ölçüsünde.
karakter	**c)** Gerçeğin güldürücü yanlarını ortaya koyan edebiyat türü.
(bir şeyin) hayalini kur-	**ç)** Bir toplum da kuşaktan kuşağa geçen kültür kalıtları, alışkanlıklar, bilgiler, töreler, davranışlar.
karşılık	**d)** Sesi, çekim den sonra film üzerine geçirmek.
bütçe	**e)** Gerçekleşmesi istenen, özlenen şeyi düşünmek.
evrensel	**f)** Oyun kişisi.
(bir şey) öner-	**g)** bir kuruluşun, bir aile veya bir kimsenin gelecekteki belirli bir süre için tasarladığı gelir ve giderlerinin tümü.
mizah	**h)** Bir davranışın karşı tarafta uyandırdığı başka bir davranış.

Bu sözcük alıştırmasını bir boşluk doldurma alıştırması takip etmektedir. 5. etkinlikte, bir önceki etkinlikte öğretilmesi hedeflenen sözcüklerin pekiştirilmesi hedeflenmektedir.

Bu aşamaya kadar öğreniciye ilk olarak girdi olan okuma metni sunulmaktadır. Karşılıklı konuşma biçimindeki röportaj metni özellikleri öğreniciye sezdirilmiştir. Daha sonra girdiye yönelik anlam soruları sorulmuş, böylelikle, öğreniciler, önce anlama yönlendirilmiştir.Sonraki aşamada metinde öğretilmesi hedeflenen sözcükler öğreniciye anlatılmaktadır Burada öğrenicinin bağlamdan anlamı sezebileceği varsayılan sözcük tanımlarından yararlanılmıştır. Bunu, pekiştirecek mekanik alıştırmalar takip etmektedir.

Bir sonraki aşamada öğrenicilerin yeni bilgiyle ilk karşılaşmasına dayanarak girdiyle ilgili ilk gözlemlerini yapmaları sağlanmaktadır. Okuma sırası etkinliği olarak öğrenicilerden altlarını çizmeleri istenen eylemleri biçimbirimlerine ayırmaları istenerek öğrenicide bir farkındalık oluşturmak istenilmektedir.

Bunu takip eden 6. alıştırmada ise öğreniciler ders sonunda öğretilmesi planlanan dilbilgisi konusu ve işlevine ısındırılmış olacaktır. Bu alıştırma farkındalık geliştirdikleri konuya ilişkin dilbilgisi konusunun artık işlev farklılıklarını da yerleştirecekleri bir etkinlik olarak düzenlenmiştir. Burada öğrenici aynı biçimbirimin iki farklı işlevi ile karşı karşıya gelecek, bunların ayırdına varacaktır.

Son aşamada ise öğrenicilerin dinleme, konuşma ve yazma becerileri geliştirilmesi hedeflenmektedir. Burada metin bağlamından uzaklaşılmayıp bir televizyon programından 6 dakikalık bölüm izletilerek, bu izlediklerini anlayıp anlamadıklarını ölçecek doğru/yanlış etkinliğini yapacaklardır (8. alıştırma). Dinleme etkinliğinin metni Ek 2'de verilmiştir. Daha

sonra ise röportaj metin türünün özelliklerini içselleştirilmesini amaçlayan ve öğrenicinin üretimde bulunmasını sağlayacak bir etkinlik düzenlenecektir. Burada öğrenicilerden ikili gruplar oluşturmaları ve belirlenen öğrenicinin röportaj sorusu hazırlaması diğer öğrenicinin ise bu soruları yanıtlanması istenecektir. Böylece hem konuşma hem de yazma becerilerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir (9. alıştırma). Ayrıca bu alıştırma ile seçilen metin tipi özelliği pekiştirilmesi sağlanmaktadır. Öğreniciler bu etkinlik ile karşılıklı konuşma metni hazırlamış olacaklardır. Bu da okuma metninden diğer becerileri olumlu yönde gelişmesini sağlayacak bir etkinlik olacaktır.

Ders gerecinin biçimsel özelliklerine değinecek olursak, yazı tipi olarak Times New Roman kullanılmıştır. Yazıların anlaşılır olması amacıyla başlıklar ve dilbilgisi kutularının içerisindekiler 14 yazı boyutunda geri kalan yerlerdekiler ise 12 yazı boyutunda yazılmıştır. Öğreniciye verilen alıştırmalarda yeterli olabilecek derecede boşluk bırakılmaya çalışılmıştır.

Yazar (2003), ders kitaplarının amacına ulaşmasında ve öğrenici tarafından beğenilmesinde etkili olan unsurlardan birisinin de kitapta kullanılan renkler olduğu belirtmiştir. Baskıların renkli, estetik, konu ile bağlantılı ve anlaşılır ve görsellerle desteklenmiş olması öğrenicinin hem güdülenmesi açısından hem de anlamayı kolaylaştırması bakımından önemlidir. Yapılan araştırmalarda öğrenicilerin kırmızı olarak gördüklerini daha uzun süre hatırladıkları ortaya çıkmıştır. Ayrıca uzmanlar, insanların sarı renge bakma eğiliminde oldukları belirtilmiştir (Çalık,2001;*Aktaran* Yazar, 2003). Bu nedenle kitaplarda önemli görülen kısımların sarı renk kullanılarak ön plana çıkarılmasında hem görsel açıdan hem de öğrenme süreci açısından yararlı olacağı belirtilmektedir. Bu nedenle bu çalışmada da konunun tema rengi kırmızı, dilbilgisi kutularının arka plan rengi ise sarı olarak seçilmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dil öğrenimine yararlı ve diğer dilsel becerilerin gelişmesine de yardımcı olduğu göz önünde bulundurularak, okuma becerisine ağırlık verilmesi gerektiği görülmektedir. Bu süreçte, okuma becerisinin nesnesi ve somut bir varlık olan metinlerin seçimi önem taşımaktadır. Türkçe'nin yabancı dil olarak öğretilmesi adına son yıllarda artan çalışmalar ve katkılara bu çalışmayla bir yenisinin ekleneceği düşünülmektedir. Malzeme hazırlanmadan önce okuma becerisine ve nesnesi metin kavramına yer verilmiş; çalışmamız çerçevesinde içeriği sunulmuştur. Metinlerin sınıflandırılması çalışmamızda Günay'ın (2007) sınıflandırılması göz önünde

bulundurularak (metin tonu, metin türü, metin tipi) metin tipi çerçevesinde incelenmiştir. Metin tiplerinin yabancı dil olarak Türkçe derslerinde kullanılabilir etkili kaynaklar olduğu düşünülmektedir. Her metin tipinin kendine özgü dilsel özellikleri yansıttığı görülmektedir. Bu dilsel özelliklerin okuyucuya sezdirilmesi, metni anlama sürecini kolaylaştırabilir, dil öğrenimine yararlı olabilir, dilbilgisi yapılarının pekiştirilmesine, sözcük öğretimine, okuma becerisinin geliştirilmesine, yorum yapmalarını sağlamada katkısı olabilir. Ayrıca bazı metinler birden çok metin tipi içine girebilmekte ve bu metin tiplerinin özelliklerini yansıtabilmektedir. Öğrenicinin bu süreçte metin tiplerinin özelliklerinin ayırdına varması okuduğunu anlama açısından önem kazanmaktadır.

Metinlerin seçimi yabancı dil olarak Türkçe sınıflarında sınıfın düzeyine uygun olmalıdır. Ancak yabancı dil öğreniminde özgün metinlerin tercih edildiği de görülmektedir. Bu durumda metinlerin özgün biçimden uzaklaşılmadan, sınıfın düzeyine uyarlanarak, yabancı dil olarak Türkçe sınıflarında metin tiplerinden yararlanılabilir.

Bu çalışmada kullanılan röportaj metni Habertürk gazetesinde yayınlanmış olan özgün bir röportaj metninin B1 düzeyine uyarlanmış biçimidir. Metnin konusu güncel konular arasından ilgi çekici bir konu seçilmeye çalışılmış Türkiye'nin ilk yetişkin çizgi dizisi Fırıldak Ailesi'nin yapımcısı ile yapılan bir röportaj metni verilmiştir. Metin, film fragmanı, afişi gibi görsellerle desteklenmiştir. Metinde okuma-anlamlandırma sürecine yardımcı okuma öncesi etkinlikler, okuma sırası etkinlikler ve okuma sonrası etkinlikler düzenlenmiştir. Bu etkinliklerle diğer becerilerin geliştirilmesi de hedeflenmektedir. Yabancı dil olarak Türkçe sınıflarında gerçekleştirilen okuma etkinliklerinin de çalışmamızda olduğu gibi Zihinsel Beceri Geliştirme Sınıflandırması çerçevesiyle ve okuma öncesi, okuma sırası, okuma sonrası etkinliklerle gerçekleştirilebilir. Okuyucunun yalnızca edilgen bir biçimde değil, etken bir biçimde, okuma sürecinin bir katılımcısı olarak yer almaya yönlendirici nitelikte olmasının uygun olduğu düşünülmektedir.

Kaynakça

Brown, H.D. (2000). TeachingByPrinciples: An Interactive Approachto Language Pedagogy. New York: LongmanPress.

Demirel, Ö. (2010). *Yabancı Dil Öğretimi Dil Pasaportu Dil Biyografisi Dil Dosyası*. Ankara: Pegem Yayınları.

Doğan, M. (2013). *Çizgi Dizi Yapmak Deli İşi*. Habertürk gazetesi.

(http://magazin.haberturk.com/ozel-roportajlar/haber/830351-cigi-dizi-yapmak-deli-isi)Son erişim tarihi: 25.05.2013.

Göktürk, A. (1997).*Okuma Uğraşı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Günay, V. D. (2007). *Metin Bilgisi*. İstanbul: Multilingual Yayınları.

Güneş, F. (2013). Türkçede Metin Öğretimi Yerine Metinle Öğrenme. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 11. (http://www.adyusbd.com/DergiTamDetay.aspx?ID=454&Detay=Ozet) Son erişim tarihi: 25.05.2013.

İşeri, K. (1998). *Okuma Ediminin Eğitimsel İşlevi.* (http://host.nigde.edu.tr/kiseri/yayinlar.html) Son erişim tarihi: 23.05.2013.

Kaili, H. ve Çeltek, A. (2010). *Türkçe Okuma Kitab*ı. 8. Dünyada Türkçe Öğretimi Sempozyumu Bildirileri. Ankara. (http://www.academia.edu/1863962/Turkce_Okuma_Kitabi) Son erişim tarihi: 23.05.2013.

Kıran, Z. ve Kıran-Eziler, A. (2007). *Yazınsal Okuma Süreçleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Kocaman, A. (2012). Gündelik İletişim Söylemi Üzerine Notlar. *Türk Dili Dergisi*, Cilt: 26. Sayı: 151 (http://www.turkdilidergisi.org/151/AhmetKocaman.htm) Son erişim tarihi: 23.05.2013.

Kuzu, T. (1999). *Yabancı Dil Öğretiminde Okuma- Anlama Becerisinin Kazandırılması*. Yayımlanmış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi. (http://www.belgeler.com/indir?id=26p9&key=e68b614335c9798295172f4cfc60106e) Son erişim tarihi: 23.05.2013.

Pehlivan, F. (2007). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kültürlerarası Etkileşim Odaklı Yaklaşım Uyarınca Metin Çalışmaları.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

Üniversitesi. (http://www.yabancilaraturkce.com/mobil-tezler/item/95-yabanc-dil-olarak-tuerkce-oegretiminde-kueltuerleraras-etkilesim-odakl-yaklas-m-uyar-nca-metin-cal-smalar.html) Son erişim tarihi: 23.05.2013.

Şahin, A. (2010). *Avrupa Dil Gelişim Dosyası Bağlamında Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Okuma Becerisini Geliştirmeye Yönelik Malzeme Oluşturma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.

Yazar, İ. (2003).*Türk Dili Ve Edebiyatı Ders Kitaplarına Görsel Açıdan Bir Yaklaşım.* I. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi. (http://web.deu.edu.tr/ilyas/yayinlarim/bildiri_izmir.htm) Son erişim tarihi: 03.06.2013.

EK 1

2.ÜNİTE FIRILDAK AİLESİ

1. **Resimlere bak. Metin ne hakkında? Tahmin et.**

2. **Röportajı oku. Eylemlerin altını çiz.**

*Star TV'de pazartesi akşamları ekrana gelen 'Fırıldak Ailesi', Türkiye'nin ilk yetişkin çizgi dizisi. Ailenin annesi Yıldız Fırıldak'ı, ilk kez seslendirme yapan Demet Akbağ; baba Sabri Fırıldak'ı da 13 yıldır **Winnie the Pooh'ta Winnie ve Tiger'ı seslendiren Bülent Kayabaşseslendiriyor. Üçüyle Beşiktaş'taki seslendirme stüdyosunda buluştuk ve Türkiye'de ilk kez denenen projeyi konuştuk .*

Türkiye'nin büyükler için yapılan ilk çizgi dizisi *'Fırıldak Ailesi'*nin yapımcısı ve yaratıcısı Varol Yaşaroğlu**: "Bugüne kadar güzel karşılık aldık. _____ yoldayız. Bu karşılıklar bunu gösteriyor. Daha çok insana ulaşmak için biraz zamana ihtiyacımız var." dedi.**

Yetişkinlere çizgi film projesi nasıl ortaya çıktı?
Çizgi filmler benim için çocukluğumdan beri önemli oldu. Küçükken, "Bu çizgi filmler çok güzel bir şey, büyüdüğümde de unutmamalıyım, bunların değerini büyükler anlamıyorlar, ben onlara bunun değerini göstermeliyim." diye kendime söz verdim.

Çocukluk hayaliniz miydi?
Evet, 5 yaşından beri hayalini kuruyordum.

Neden 2 boyutu tercih ettiniz?
Bizim mizah geleneğimizde karikatür var. Biz bunu yansıtmak istedik. O zaman daha güzel olacağını düşündük. Ayrıca, 3 boyutlu animasyon Türkiye'de şu anki televizyon kullanımına uygun yapılmaz. Bunun farkındayım.

Fırıldak Ailesi kaç ayda şekillendi?
Dokuz ay süren bir ön hazırlık yaptık. Mekanları çizdik, karakterleri hazırladık, yan karakterlere şekil verdik.

Karakterleri nasıl yarattınız?
Türkiye'de doğdum, büyüdüm ve etrafımda gördüğüm şeyleri kullandım.

Bir bölümü ne kadar sürede hazırlıyorsunuz?
40 kişiden fazla bir ekibimiz var ve bir bölümü bir hafta içerisinde bitiriyoruz. Ama bu çok zor bir şey, dünyaya bunu açıklamak zor.

Şimdiye kadar karşılıklar nasıl?
Çok güzel karşılıklar alıyoruz. Yabancılara da izlettik ve onlardan da olumlu karşılık aldık. Çünkü evrensel boyutta bir iş yapıyoruz. Ama Türkiye'de yetişkinler çizgi film izlemiyorlar. Bu yüzden iş yerleşmeli ve daha çok insana ulaşmalı. Biraz zamana ihtiyaç var.

Çizgi dizi yapmak pahalı bir iş mi?
Dünyada pahalı bir iş ama biz uygun bir bütçe önerdik. Bütçemizle sadece biz değil dünyada kimse bir iş yapmaz. Biz hayalimizi gerçekleştirmek için parayı ikinci plana attık. İki dakikalık reklam filmi ile milyon dolarlar kazanmak gibi bir şey değil. İnsanlar işi bilmiyor, konuşuyorlar.

"Fırıldak Ailesi" filme dönüşecek mi?
Şu an dizi üzerine yoğunlaşıyoruz. Sinema için yolun başındayız.

Bir animasyon filmi yapmak için ne kadar bütçe olmalı?
En az 3 milyon dolar.

"Yeterli bütçe ile dünya çapında bir iş yaparım." diyor musunuz?
Tabii ki diyorum. Yaparız, yapmalıyız da. Bu konuda çok gerideyiz. Biz şimdi bir yola girdik ve diğer yapımcılar da yatırımlarını bekliyoruz, bunu bir sektör haline dönüştürelim ve ortaya güzel şeyler çıksın.

**Röportaj 25.05.2013 tarihli Habertürk gazetesinden uyarlanmıştır.*
***Winnie the Pooh Walt Disney'in çizgi filmlerinden birisidir.*

3. Aşağıdaki soruları metne göre yanıtla.

1. Fırıldak ailesinde başkarakterleri kimler seslendiriyor?
   _____
   _____.
2. Çizgi dizi çekmek nasıl bir iş?
   _____
   _____.
3. Yapımcı ve diziyi hazırlayan kişiler paraya çok önem verdiği zaman sence ne olur?
   _____
   _____.
4. Metindeki boşluğa aşağıdakilerden hangisi uygundur?
   a) Karışık
   b) Yanlış
   c) Doğru
   d) Çıkmaz
5. Siz bir çizgi film çekeceksiniz. Karakterleriniz nasıl olur? Anlatın.
   _____
   _____

5. Aşağıdaki tümceleri doğru sözcükler ile tamamla.

1. Kızım son zamanları bize karşı kötü davranıyor. Nedenini bilmiyoruz, onu anlamaya çalışıyoruz ve _____ vermiyoruz.
2. Yarın arkadaşlarımla yemeğe gideceğiz. Ne giymemi _____ ?
3. Bülent Kayabaş daha önce bir çizgi filmdeki iki _____ _____.
4. 4 milyon lira _____ ayrılan filmin öyküsü Topkapı Sarayı müzesindeki gizemli sandık etrafında dönüyor.
5. Uykusuz, Türkiye ve Kuzey Kıbrıs 'ta haftada bir yayınlanan ve Türkiye'nin en çok satan _____ dergisidir.
6. Dünya çocukları _____ barış mesajı verdi.
7. Ayşe çok başarılı bir öğrenci. Liseye gidiyor. Derslerine çok çalışıyor ve üniversitenin _____ _____.
8. Eskiden bayramlarda toplu halde yemek yeniyor, duası yapılıyordu. Ancak bu _____ kısa süre önce kalktı.

4.Sözcükleri metinden bul ve tanımları ile eşleştir.

gelenek	**a)** Bir sorunu çözmek üzere bir şey tavsiye etmek.
(bir şeyi)seslendir-	**b)** Dünya çapında, dünya ölçüsünde.
karakter	**c)** Gerçeğin güldürücü yanlarını ortaya koyan edebiyat türü.
(bir şeyin) hayalini kur-	**ç)** Bir toplumda kuşaktan kuşağa geçen kültür kalıtları, alışkanlıklar, bilgiler, töreler, davranışlar.
karşılık	**d)** Sesi, çekimden sonra film üzerine geçirmek.
bütçe	**e)** Gerçekleşmesi istenen, özlenen şeyi düşünmek.
evrensel	**f)** Oyun kişisi.
(bir şey) öner-	**g)** bir kuruluşun, bir aile veya bir kimsenin gelecekteki belirli bir süre için tasarladığı gelir ve giderlerinin tümü.
mizah	**h)** Bir davranışın karşı tarafta uyandırdığı başka bir davranış

6. Röportajda altını çizdiğin eylemleri ve eklerinin hangileri olduğunu aşağıdaki kutuya yaz.

Örnek:	*eylem*	*ek*
	konuş	tu- k

-mAk lazım

-mAk gerek

-mA+iyelik gerekiyor

eylem +mAlI

7. Aşağıdaki tümceleri metinde bul. Hangi anlamda yazılmış işaretle.

	GEREKLİLİK	PLAN
Bu çizgi filmler çok güzel bir şey, büyüdüğümde de unutmamalıyım.		
Ben onlara bunun değerini göstermeliyim.		
Bu yüzden iş yerleşmeli ve daha çok insana ulaşmalı.		
Yaparız, yapmalıyız da.		

9. Videoyu izle ve aşağıdaki tümceler doğru mu yanlış mı işaretle.

Fırıldak Ailesi çizgi dizisinin yapımcısı Varol Yaşaroğlu bir televizyon programına katılıyor ve Fırıldak Ailesini tanıtıyor. Karakterlerin özelliklerini dinle ve aşağıdaki tümceler doğru mu yanlış mı yaz.

1. Sabri futbolu sevmiyor. D Y
2. Yıldız ev hanımı. D Y
3. Dürdane Çektir Sabri Fırıldak'ın annesi. D Y
4. Baba Sabri Fırıldak'ı Salih Gencan; anne Yıldız Fırıldak'ı Demet Akbağ seslendiriyor. D Y
5. Afet Fırıldak çok kurnaz ve açıkgözlü biri. D Y
6. Zeki Fırıldak üniversiteye gidiyor. D Y
7. Dizi bölümleri 25 dakika olacak. D Y
8. Tosun Fırıldak ailenin en son üyesi. D Y

10. Çok sevdiğin bir sanatçı ile röportaj yapacaksın. Ona neler sormak istersin? Soruları yaz.

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

İkili gruplar oluşturun: A ve B. İlk önce A röportaj sorularını okusun ve B yanıtlasın. Sonra B soruları okusun ve A yanıtlasın. Sorular ile yanıtları birleştir. Bir röportaj oluştur.

Televizyonda iyi işler yapmak için ne yapmalısın? Arkadaşlarınla tartış.

EK 2

Sunucu: Türkiye'nin ilk yetişkinlere yönelik çizgi dizisi "Fırıldak Ailesi" yakında ekranlara gelecek. Yapımcısı Varol Yaşaroğlu canlı yayın konuğumuz. Hoş geldin Varol.

Varol Yaşaroğlu: Hoş bulduk.

Sunucu: Şimdi, sürekli bir karşılaştırma olacak illa. Simpsonlar mı olacak, Türkiye'nin Simpsonları mı olacak? Yanılmıyorsam şubat ayında değil mi, prime time'da…

VarolYaşaroğlu: Şubatın ya birinci haftası ya da ikinci haftası yayınlanacak.

Sunucu: Prime time'da bir çizgi dizi izleyeceğiz. Bu Türkiye için de çok alışılmış bir şey değil aslında, yetişkinlere yönelik.

VarolYaşaroğlu: Evet, aslında televizyon dünyasında böyle bir boşluk var, yani bizim televizyon kanallarında. Bu boşluğu dolduracak bir proje. Alanında da öncü olacak, yani o umutla yola çıktık.

Sunucu: Şimdi Fırıldak Ailesini istersen biraz tanıyalım.

VarolYaşaroğlu: Tamam.

Sunucu: Bizde de rejideki arkadaşlarımızda da görseller var ama sen de aile üyeleriyle birlikte gelmişsin. Bir kere, bu Türk dizisi olacak galiba değil mi? Nasıl bir aile? Çekirdek aile olduğunu duydum ama nasıl bir aile olduğunun detaylarını senden alalım.

VarolYaşaroğlu: Aslında orta halli refah düzeyine sahip, sıradan, orta halli bir aile. Genel tanımımız bu. Fakat bunlar böyle aslında her insanın içine düşebileceği böyle küçük bazı zaaflar sergileyebiliyorlar. Ne bileyim böyle, ellerindekini korumak ya da daha küçük çıkarlar elde etmek için bazı zaaflar sergiliyorlar. Daha çok biz bunların üzerinde duracağız aslında. Yani hem hayatta kalma mücadeleleri içerisinde bazı düştükleri durumlar var. Ama bunlar sonuçta gülünç. Sıkıntılı, dramatik durumlar oluşturuyor. Her bölümde işte bunlar bağımsız bir hikaye olarak işlenecek. Genel olarak böyle özetleyebilirim. (Resim açıyor.)

Sunucu: Sabri Fırıldak galiba ailenin reisi.

VarolYaşaroğlu: Bu, ailenin reisi. Sonuçta bir özel şirkette çalışıyor. Nitelikli bir işi yok. Futbola düşkün. Olayları genelgeçer değerlendirir. İşte, ortalama değer yargıları içerisinde bir bakış açısına sahip. Ev içindeki yaşama alışkanlıkları da tam bu yönde. (Resmi değiştiriyor.) Diğer karakterimiz Yıldız Fırıldak. Bu, anne karakteri. Anne karakteri bir ev hanımı. İşte, çocuklarına, kocasına bakmak, ev işleri, alışveriş yapmak, bunun genel, rutin, hayatını kaplayan işleri. Onun dışında aile bireylerine göre biraz daha derleyici ve toparlayıcı bir karakteri var.

Sunucu: Dominant karakter galiba bu ailede anne.

Varol Yaşaroğlu: Evet aslında ama aralarında kısmen diyeyim yani. Sonuçta Fırıldak Ailesi olduğu için, aslında bunların bir sloganı da var. "Dünya dursa da onlar döner."diye bir sloganımız var. Hepsi aslında değişken karaktere sahipler. Her an değişebiliyorlar değişik

ortamlarda ama “En derleyicisi o” diyebilirim. (Resmi değiştiriyor.) Dürdane Çektir, bu, mesela çok enteresan bir karakter.

Sunucu: Bu anneanne mi, babaanne mi?

VarolYaşaroğlu: Bu anneanne. Yıldız Fırıldak’ın annesi. Bu, evin aslında gizli otoritesi. Bu yüzden bu evin babası Sabri ile aralarında böyle gizli, örtülü bir iktidar mücadelesi var. Yer yer patavatsız düzeyde dobra ve açıksözlü biri. Ama bazen de sessiz ve politik davranabilen birisi.

Sunucu: Sinsi sinsi bazen süreci bekleyebiliyor.

VarolYaşaroğlu: Evet, bir de sinirli bir yapıya sahip. Sonuçta, bazen böyle titreme nöbetleri geçiriyor. Eğer farkına varırsanız, bir sinir krizini eşiğine girecek. Ama fark edemezseniz kesinlikle orada olmamanız gereken bir karakter.

Sunucu: Diğer aile üyelerini de böyle uyarmış oluyor.

VarolYaşaroğlu: Evet. Aslında şeyleri de bahsedeyim. Bunları da, mesela baba karakterini Bülent Kayabaş seslendiriyor. (Baba karakterinin resmi açılıyor.) Çok enteresan. Bülent Bey’i de ben aslında bu proje ile tanıdım. Keşke daha önceden tanısaymışım. Aslında Disney’in WinniethePooh diye ayıyla kaplanı var biliyorsunuz. İkisini de o seslendirdi. Genelde, ben bilmiyordum.

Sunucu: Evet, Çoğu kişi bilmiyordur herhalde.

VarolYaşaroğlu: Bu kadar piyasanın içindeyim ben de bilmiyordum açıkça söyleyeyim. Proje ile birlikte ben ancak farkına vardım. İnanılmaz derecede başarılı, yani baba karakterini öyle bir aldı, içine girdi ki.

Sunucu: Babayı Sabri (Düzeltme yapıyor.), Bülent Kayabaş seslendiriyor.

VarolYaşaroğlu: Anneyi Demet Akbağ seslendiriyor. O zaten seslendirdi, evet dedik anne bu. O zaten yılların profesyonel sanatçısı. Aslında ilk defa dublaj yapıyor. Ama, sonuçta girer girmez zaten yıllardır yapıyormuş gibi.

Sunucu: Hemen bir anda Yıldız Fırıldak oldu.

VarolYaşaroğlu: Evet, Yıldız Fırıldak oldu.

Sunucu: Anneanneyi kim seslendirecek?

VarolYaşaroğlu: Anneanneyi Tülay Bursa, aslında Şirinler’i hepimiz biliyoruz, yani Şirinler’i sonuçta sevmeyen birisi yoktur. Aslında Türkiye’de ilk Şirine’yi seslendiren kişi.

Sunucu: Öyle mi?

VarolYaşaroğlu: Evet, o da bilinmiyor. Bir özelliği de şey…

Sunucu: Ama mutlaka sesini duysak, Şirinler jenerasyonu en azından şey yapar, hatırlar.

VarolYaşaroğlu: Yani, hatırlar mı bilmiyorum. Şimdi burada yaşlı bir kadını seslendiriyor, orada daha gençti. Sesleri bile oynuyor. Aynı zamanda Mavi Ay dizisi vardı. Bilmiyorum sen hatırlar mısın.

Sunucu: Hatırlarım Tabi.

VarolYaşaroğlu: İşte orada Bruce Willis'in yanında CybillShepherd, o sarı saçlı kadın. Onu da seslendiren. O da çok başarılı. (Resim değiştiriyor.) Afet Fırıldak zeki ve Sabri'nin kızıdır. Liseye gidiyor. Bu biraz böyle kurnaz, açıkgöz, hafif fettan biri…

Sunucu: Belli, tipinden belli.

VarolYaşaroğlu: (Sözüne devam ediyor.) diyebileceğimiz bir karakter. (Resim değiştiriyor.) Zeki Fırıldak da…

Sunucu: Biraz havalı. Saçları jöleli.

VarolYaşaroğlu: Evet, bu da yine böyle biraz aklı havada. Biraz şey, bu da haylaz bir çocuk. Aynı liseye gidiyorlar. (Resim değiştiriyor.) Tosun Fırıldak, bu da çok…

Sunucu: Bu da tekne kazıntısı galiba, evin tekne kazıntısı…

VarolYaşaroğlu: Evet, bu, en son bebek artık. En son çıkan. Bunun özelliği de genelde şey böyle, konuşurken tam konuşamıyor, ama her sözcüğün son hecesini başta söylüyor. Mesela Emre diyeceğine Reem diyor, Reem, Reem derken bir süre sonra o tekrar ettikçe aslında söylediği sözcük belli bir süre sonra…

Sunucu: Doğru oluyor.

VarolYaşaroğlu:Hı, doğru oluyor. Ancak öyle algılayabiliyorlar. Bir de böyle kafa atma özelliği var, nesnelere kafa atıyor. Boyuna bakmayın yani, acayip derecede hiperaktif bir karakter. Sonuçta böyle… Karakterlerimiz bunlar.